

Nadamo se da će nastaviti svoje djelo i preko novog vijeka u našu sadašnjost. Bit će to onda cjelovita povijest Crkve u Hrvata.

Pisac razlaže povijesna zbivanja objektivno, nošen ljubavlju do gole i čiste i integralne istine. Ne podliježe napastima jednostranog prikazivanja ili mitologiziranjima prošlosti svojeg naroda. Na svemu tomu treba mu čestitati i poželjeti da u tome napreduje. Izvrsno je učinio da je svome djelu stavio uvod u kojem je Šagi-Bunić bistro i nadahnuto protumačio zašto i danas valja istraživati svoju i tuđu povijest.

Adalbert Rebić

Adalbert REBIĆ (priredio), *Mundi melioris origo*. Marija i Hrvati u barokno doba, Zbornik radova hrvatske sekcije IX. međunarodnoga mariološkog kongresa na Malti 1983. godine, Radovi Hrvatskoga mariološkog instituta, sv. 7-8, Teološki radovi, sv. 18, Zagreb, Kršćanska sadašnjost i Hrvatski mariološki institut, 1988. stranica 348.

Mundi melioris origo zbornik je radova hrvatske sekcije IX. međunarodnoga mariološkog kongresa na Malti 1983. godine te predstavlja nastavak već objavljenog zbornika *Advocata Croatiae*. Zbornik *Advocata Croatiae* donosi radove hrvatske sekcije VIII. međunarodnoga mariološkog kongresa u Zaragozazi 1979, odnosno opisuje ulogu i mjesto Blažene Djevice Marije u vjerskom i nacionalnom životu hrvatskog naroda u 16. stoljeću, a ovaj zbornik *Mundi melioris origo* ocrtava štovanje i nauku o Blaženoj Djevici Mariji u Hrvata u doba baroka odnosno u vremenu od Tridentskog sabora do francuske revolucije.

IX. međunarodni mariološki kongres imao je cilj istražiti kult i pobožnost prema Mariji u 17. i 18. stoljeću, u stoljećima reformacije i protureformacije, baroka i prosvjetiteljstva. Predavači su usredotočili svoju pozornost na prisutnost Marije u životu Crkve tih dvaju burnih stoljeća, nastojeći otkriti tragove marijanske pobožnosti u teologa, u pučkoj pobožnosti, u samostanskom životu, u mistici, u pjesništvu, graditeljstvu, slikarstvu, glazbi i drugdje. Nastojali su otkriti najskrivenije sadržaje, manje proučene teologe i istaknuti zajedničke značajke marijanskog kulta tog razdoblja. U tom istraživačkom radu našle su se zajedno sve teološke znanosti i ostale humanističke znanosti (osobito povijesne, književne, glazbene, povijest umjetnosti, slikarstva i arhitekture).

Razdoblje koje je obrađivao spomenuti kongres bogato je suprotnostima (odnova i protuobnova), novim značajkama ljudskog duha (barok, prosvjetiteljstvo), obnovom vjerskog života (mistika, samostani, novi oblici pučke pobožnosti) i misaonim produbljivanjem naslijeđenog kršćanskog poklada. Predavači su uspjeli pokazati i osvijetliti razvojni put homogenog rasta kršćanske pobožnosti prema Mariji koji je dosegao vrhunce kakvi nikad ranije nisu bili dosegnuti. Na kongresu su nastupila 194 predavača, iz 24 nacije sa svih kontinenata. Predavači su se razdijelili u jezične sekcije. Hrvatska je sekcija bila poslije španjolske najbrojnija glede predavanja: održano je 26 predavanja. Najveća većina tih predavanja sabrana je u zborniku (nedostaju samo predavanja E. Peričića o Marijinim motivima u svetištima i diplomatskim izvorima, a ob-

javljeno je naknadno u BS 1988. broj 1, L. Tandarića o Mariji u glagoljskoj književnosti, B. Fučića o slikaru Bernardinu Schönu).

Najprije su predavači općenito ocrtali ulogu i mjesto Blažene Djevice Marije u hrvatskoj povijesti tog razdoblja, zatim su istaknuli teološko–mariološki vid njezina štovanja. Potom je nekoliko predavača orisalo Marijin lik u hrvatskoj književnosti i umjetnosti (graditeljstvo, slikarstvo, glazba).

Geopolitička situacija Hrvatske u to doba ne bijaše nipošto prikladna za rast i razvoj teologije i marijanske pobožnosti. A vjersko–duhovna situacija nije bila ništa bolja: s jedne je strane prodirao protestantizam, a s druge strane pravoslavni, koji su u Hrvatsku useljavali s turskih područja. Narod je u to doba razvijao posebnu pobožnost prema Mariji: utjecao se Mariji u svojim teškim životnim situacijama. Čitave vojske koje su polazile u boj protiv Turaka stavljale su se pod Marijinu zaštitu (kao, naprimjer, Eugen Savojski koji je Turke pobijedio kod Petrovaradina 1716). Mnogobrojni "ex voto" svjedoče kako su hrvatski mornari štovali BDM. Mariji u čast u tom razdoblju bilo je sagrađeno 76 crkava, tako da ih je u hrvatskim zemljama u to doba bilo 120. Josip Soldo pokazao je u svome predavanju (Štovanje Marije prema zaključcima Hrvatskoga sabora) kako su hrvatske vlasti u to doba pod Marijinu zaštitu stavljale čitave pokrajine pa i sav narod. Hrvatski je sabor promicao štovanje BDM u narodu: odredio je post uoči blagdana Bezgrešne i poticao hodočašćenja na Mariju Bistricu.

Dva su predavača, Marijan Biškup i Predrag Belić, osvjetlili štovanje Marije u svojim redovničkim zajednicama, naime u dominikanaca i u isusovaca. Hrvatski su dominikanci njegovali razne oblike štovanja BDM, osobito krunicu. Isusovci su pak uvodili u naš narod marijanske kongregacije. Hrvatski su isusovci osim toga pobožnost prema Mariji širili u narodu i dobrim knjigama pisanim na hrvatskom kajkavskom i štokavskom jeziku.

Više je predavača obradilo teološko–mariološki vid: Miljenko Belić (Paralelizam između Isusa i Marije kod Antuna Kanižlića), Ante Katalinić (Bartul Kašić, veliki širitelj pobožnosti prema Gospi), Jeronim Šetka (Majka Božja u "Cvitu razlika mirisa duhovnoga" fra Tome Babića), Stjepan Pupiće Bakrač (Marija u djelima Vitala Andrijaševića), Gabriel Hrvatinić (Fra Jeronim Filipović), Tomislav Mrkonjić (Elementi marijanskoga kulta u spisima Ivana Paštrića). Predavači su istaknuli zasluge tih teologa i nabožnih pisaca u širenju i produbljivanju pobožnosti prema Gospi. Bartul Kašić napisao je prvi Gospin životopis na hrvatskom jeziku, Jeronim Filipović je u 30 propovijedi razložio tadašnju mariologiju.

Pobožnost hrvatskog naroda prema Gospi u hrvatskoj književnosti obradili su Ante Sekulić (Hrvatski podunavski pisci o Mariji), Emanuel Hoško (Štovanje Marije u slavonskoj nabožnoj književnosti), Anđelko Mijatović (Lik Majke Božje u nekim junačkim narodnim pjesmama), Vitomir Belaj (Marija u pučkim vjerovanjima Hrvata).

Gospinu prisutnost u hrvatskoj figurativnoj umjetnosti prikazali su, prateći svoja izlaganja dijapozitivima, Lelja Dobronić (Marijina svetišta i likovi u Zagrebu i okolici), Marija Mirković (Marijin lik u baroknom slikarstvu kontinentalne Hrvatske) i Jelka Radauš–Ribarić (Tradicija odijevanja Marijinih kipova

u Hrvata). Dobronić je u svom predavanju ukazala na rascvat Marijina kulta u slikarstvu zagrebačke okolice.

Na posljednjem mjestu spominjemo štovanje Marije u hrvatskoj glazbi. Tu su se istaknuli Mato Leščan (Marijanski glazbeni dio "Citharae Octochordae" u evropskom kontekstu tog razdoblja), Miho Demović (Vokalne skladbe na marijanske tekstove ranobaroknog skladatelja Ivana Lukačića) i Lovro Županović (Marijanska tematika u opusu ranobaroknoga hrvatskoga skladatelja Vinka Jelića).

Svi su radovi obrađeni prema znanstvenim kriterijima i popraćeni znanstvenim aparatom. Oni predstavljaju izvanredno velik doprinos povijesnom obrađivanju spomenutog razdoblja hrvatske povijesti. Kroz ta su predavanja osvijetljeni mnogi vidovi hrvatske prošlosti 17. i 18. stoljeća, istaknuti mnogi činitelji i čimbenici koji su utjecali ne samo na štovanje Gospe nego i općenito na zbivanja u našem narodu u tom razdoblju.

Knjiga će biti od velike koristi svima koji se bave hrvatskom poviješću, koji se bave hrvatskom književnošću i poviješću umjetnosti i glazbe, dakako i teologije, odnosno mariologije na poseban način.

Knjiga se može naručiti ili kod Hrvatskoga mariloškog instituta, Kaptol 29, ili kod Kršćanske sadašnjosti, Marulićev trg 14, 41000 Zagreb.

A. R. Klenovac Humski

Rita TOLOMEO, *Korespondencija Strossmayer – Tondini*, Niz "Croatia christiana – fontes", sv. VI, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1984, stranica 206. U ovoj knjizi spisateljica Rita Tolomeo donosi pisma koja su si međusobno izmjenjivali biskup Josip Juraj Strossmayer i znanstveni radnik i veliki pobornik za sjedinjenje kršćana Cezara Tondini de'Quarenghi...

Tondini je našoj čitalačkoj publici vjerojatno malo poznat, pa bi ga ovdje stoga trebalo predstaviti. Tondini je rođen u Lodi u 1839. godine. Sa 16 godina ušao je u družbu barnabita, gdje se upoznao s ruskim plemićem Šuvalovom te je preko njega zavolio Rusiju, u kojoj je već njegov otac djelovao kao glasoviti arhitekt za vrijeme Katarine II. Kao svećenik poduzimao je mnoga putovanja po Evropi (osobito po Engleskoj i Francuskoj) da prikupi što više istomišljenika za pokret "Društvo molitve". Kraće je vrijeme boravio i u Rusiji, gdje je inače vruće želio djelovati kao misionar.

Upravo kao veliki pobornik sjedinjenja Pravoslavne Crkve u Rusiji s Katoličkom crkvom, Tondini se upoznao s biskupom Strossmayerom, koji je također, sa svoje strane, bio velik pobornik sjedinjenja istočnih kršćana sa zapadnim kršćanima. S biskupom Strossmayerom Tondini se počeo dopisivati zapravo s ciljem da i u dakovačkoj biskupiji proširi svoj pokret "Društvo molitve" za sjedinjenje kršćana. Kad je Berlinski kongres 1878. potvrdio nezavisnost Srbije, Strossmayer je brzo radio na tome da se u Srbiji obnovi "beogradsko-smederevska biskupija". Kako bi zbližio pravoslavne i katolike u Srbiji, Tondini je pošao 1883. najprije k Strossmayeru u Đakovo, a potom u Srbiju. U Srbiji je Tondini, uz kratke prekide, djelovao sve do kraja srpnja 1885. Dolazak Tondinia, čovjeka snažna duha, radina, slobodoumna, uzbudio je duhove